

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 17 | פרשת שופטים | תש"פ

בס"ד

כלל ב' - לשון הרע באפי תלתא

המשך סעיף י' א

א. הבוס דואג רק למשכורת השמנה שלו

שאלה: בעל שרוצה לספר לאשתו לשון הרע ששמע על הראש כולל - שכל מה שמעניין אותו זה המשכורת שלו ולא דואג לאברכים, וכל כיו"ב. וה"ה אם שמע לשון הרע בעבודה על הבוס, שמזלזל בעובדים / מעביד אותם בפרך / דואג רק למשכורת השמינה שלו, ורוצה עכשיו לספר זאת לאשתו - ע"פ הכללים של 'היתירא דאפי תלתא' [בפני שלושה] באקראי, ושלא מתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר. אך דא עקא - שיש בעיה מצד השומע שיוודע באשתו, שהיא בודאי תקבל את הדברים ותאמין להם. האם מותר לבעל לספר זאת לאשתו או לא. (מקור החיים - ס"י רמז: נכון שעבר לפי הכללים של 'היתירא דאפי תלתא', אבל יש סיבה חיצונית שמפריעה מצד השומע)

תשובה: אסור לספר, והמספר עובר על "לפני עיור לא תתן מכשול". (כן ביארו את החפץ חיים - החלקת בנימין באות סו', ובעלי באר אות לו', ובחפץ חיים עם הערות באות מח')

ב. כל מה שאוכלים השכנים אני זוכה לקבל למרפסת שלי

שאלה: ראובן שמע לשון הרע שנאמרה ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] בועד הבנין, על השכן שמעון שמזלזל בשכנים - וכשמוריד את הפח זבל במדרגות עושה סימני דרך בכל הדרך שעבר. ורוצה עכשיו לספר זאת ללוי השכן ע"פ הכללים של היתירא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] בדרך אקראי, ושלא מתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר, אך דא עקא שיוודע בשכנו לוי שתיכף כשישמע - מיד יוסיף עוד דברים של גנאי, ותדע לך שגם כל הזמן אני רואה במרפסת שלי בדלי סיגריות שנזרקים מדירתו, ושלא נדבר על ילדיו 'שכל מה שאוכלים בארוחת צהרים אני זוכה לקבל למרפסת שלי'. האם מותר לו לספר זאת ללוי או לא. (מקור החיים - ס"י ש"ס לב: כאן זה לרווחא דמילתא שלא רק שהוא שומע, אלא גם מוסיף מעצמו עוד כהנה וכהנה)

תשובה: הרי זה אסור. וכל שכן הוא, שבזה הוא מוכיח שמקבל ומאמין לדברים ונמצא המספר מכשילו ב"לפני עיור לא תתן מכשול".

ג. בחור ישיבה צופה במשחק כדורגל עם כל הגישמאק

שאלת חכם: אבא שמספר לבנו הלומד בישיבה, שראה את אחד מחבריו אתמול בשעת לילה מאוחרת שצופה במשחק כדורגל באחד מהקיוסקים

עם כל הגישמאק, והיו שם הרבה אנשים שראו זאת, ועכשיו רוצה הוא לספר כן לבנו ע"פ הכללים של היתירא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] בדרך אקראי, ולא מתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר. אך דא עקא יודע הוא בבנו שכשישמע יאמין תכף לדברים - מכח זה שאביו סיפר כן. האם מותר לאבא לספר כן לבנו או לא. (מקור החיים - ס"י באר: עד עכשיו דיברנו שהשומע יאמין לדברים כי אנו יודעים בטבעו שכך הוא, אבל כאן מה שהבן מאמין לדברים זה מכח האבא שהוא סיפר כן. האם זה שונה או לא)

תשובה: אין לחלק וגם באופן זה הרי זה אסור, דסוף סוף הוא מכשיל את השומע ב"לפני עיור לא תתן מכשול", ומה אכפת לנו מחמת מה הוא מקבל את הדברים לאמת.

ד. נהג בפראות וכמעט דרס רוכב אופניים

שאלה: ראובן שמע את שמעון שמספר ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] לשון הרע עסיסי על לוי, שראהו איך מדבר בצורה בוטה ומזלזלת עם השכן או שאינו יודע לנהוג ברכב - נהג הוא בפראות וכמעט דרס רוכב אופניים או שנכנס לצומת ולא נתן זכות קדימה. (ולא מדובר באופן שיש לאותו נהג דין 'רודף' אלא היה זה באופן חד פעמי) האם מותר לראובן לספר זאת "בכוונה תחילה" [ולא באקראי] לחברותא שלו בכולל, אבל הוא מדגיש שלא יספר את שם המספר ואת מקור הסיפור, או לא ואסור לו לספר גם באופן זה. (מקור החיים - ס"י ש"ס לב: שכאשר לא מספר את מקור הסיפור יש צד להתייר, כיון שבכך הוא מפחית בעוצמת הסיפור, ולא יאמינו לו כל כך)

תשובה: הרי זה אסור לספר, ולא שייך כאן היתירא ד'אפי תלתא', אפי' אם לא מזכיר את שם המספר.

ה. ספק לפני עיור - מה דינו

שאלת חכם: מבואר בחפץ חיים בענין היתירא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה] שיש לחוש גם מצד השומע שאם יודע שיקבל את הדברים לאמת או יוסיף גם עוד דברים של גנאי - הרי זה אסור לספר, ויש בו משום "לפני עיור לא תתן מכשול". מה יהא הדין בסתמא שספק יש לו למספר, אם זה שעומד כנגדו יקבל את הדברים. האם אז יהא מותר לספר או לא ונלך לחומרא. [רמז: יש לדקדק את לשונו של החפץ חיים שכתב "אם הוא יודע את טבע השומע, שתכף כשישמע יקבל דבר זה לאמת על שמעון".]

תשובה: מותר לספר. וכל מה שאסור זה רק אם יודע בודאי שיקבל לאמת, (וכן דקדק בנתיב חיים - באות יז) אבל בספק הרי

זה מותר. וכן מבואר במשנה אחרונה [מסכת שבועות פ"ה - מ"ז] בענין ספק 'לפני עיור'.

סעיף י"א

ה. הר"מ עדיין אומר שאין לסלק את אותו בחור מהשיבה

שאלה: בישיבת צוות של הרמ"ם בישיבה, ישבו ודנו אם צריך לסלק את אחד מהתלמידים על מעשה חוצפה, ועשו הצבעה והוחלט לפי רוב דעות שיש לסלקו. [וה"ה גם ביחס לקבל בחור לישיבה] האם מותר לאחד מהרמ"ם שישב בישיבה לומר שדעתו היתה לצד החיובי - רק היה רוב לצד השלילי, ורבו עליו והכריחוהו לילך אחרי דעתם, או לא ואסור לו לומר כן. (מקור החיים - סי"א)

תשובה: צריך לזהר בזה מאוד, שלא יספר אותו ר"מ שהיתה דעתו להקל ועמדו למנין והוצרך לילך אחר הרוב.

ט. סיכמו לא לגלות בנידון על שהזמין מגש פיצה לבית המלמד - והוצרך לשלמו

שאלה: באסיפת מורים שהתקיימה בת"ת או בחיידר ישבו ודנו. האם צריך לסלק את אחד מהתלמידים, על שהזמין מגש פיצה לאחד המלמדים ללא הסכמתו והוצרך לשלמו, או לא לסלקו. וכן האם לקבל ילד פלוני שרוצה לבוא למוסדות או לא לקבל. ועמדו למנין והלכו אחר רוב דעות, ולבסוף סיכמו ביניהם שכשיצאו מחוץ לחדר לא לגלות או לספר לאותו אדם עצמו שאליו זה נוגע. האם מותר לאחד מהם לספר כן הלאה כיון שהיה כאן 'אפי תלתא' [בפני שלושה] או לא. (מקור החיים - סי"א)

תשובה: לכו"ע אסור - כיון שהתנו וסיכמו ביניהם לא לגלות, ואין כאן לא ריצוי "מצד המספר", ולא הוי "מילתא דעבידא לאיגלווי" [דבר שעתידי להתגלות]

י. שבעת טובי העיר - האם שייך בזמנינו

שאלה: החפץ חיים הביא כאן את הנידון של ישיבת צוות, בענין 'שבעה טובי העיר' שיושבים לדון בדבר הנהגת אנשי העיר בענייני הערכות, וכיו"ב. ויש לנו לדון האם בזמנינו זה גם שייך או לא.

תשובה: בזמנינו אין את שבעת טובי העיר, אבל 'גבאי בית הכנסת' חשובים הם כשבעה טובי העיר - כיון שהם המחליטים והנאמנים של הציבור, ושקולים ככל אנשי בית הכנסת. [שו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן טז]

ולענין חוצה לארץ - הרי זה תלוי לפי מקומות. שאם יש מקומות של שכונות מסוימות, שממנים עליהם כמה מהאנ"ש להיות אחראים על כל אותו המקום - הרי הם ממש כמו שבעה טובי העיר שהיה פעם. ואם לא - לא.

ו. בדעת הרמב"ם - סיכום של היתרא ד'אפי תלתא'

שאלה: לאחר שסיימנו את ההיתר של 'אפי תלתא' [בפני שלושה] לדעת הרמב"ם - שמתיר לאחד מהשומעים ששמע את הגנות שנאמרה בפני שלושה אנשים. סכם בקצרה מה נצרך לאדם כשבא לספר את ששמע הלאה.

תשובה: יש בזה כמה פרטים:

א. 'רק לאחרים' - ישים לב שמספר זאת רק לאחרים, ולא לאדם שאליו זה נוגע - והוא המדובר, דהוי רכילות ולא שייך בזה את ההיתר. (באר מים חיים - ס"ק ו')

ב. 'בדרך אקראי, ולא מתכוין לגלות' - שיספר זאת כמסיח לפי תומו, [דרך אקראי] ולא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר - אלא כסיפור בעלמא. (מקור החיים - ס"ג)

ג. 'לא יוסיף ולא יטעים' - יזהר מלהוסיף אפי' תיבה אחת עם משמעות של גנאי או להטעים את הגנות ששמע, אלא מה ששמע אותו יאמר בלי לעשות זאת עסיסי או פרשנות יותר. (מקור החיים - ס"ט)

ד. 'לא לקבל' - גם המספר עצמו יזהר מלקבל את הדברים לאמת מוחלטת, אלא רק בערבון מוגבל. (שם - בס"ט)

ה. 'מי השומע' - ישים לב: מי השומע, שאם יודע בו בודאי שיקבל את הדברים לאמת מוחלטת, וכל שכן אם יוסיף עוד מילים של גנאי מעצמו - דהרי זה אסור, ואם לא כן - הרי זה מותר. (מקור החיים - ס"ט)

ו. 'באותה העיר' - לענין התנאי שיהיה דווקא באותה העיר (מקור החיים - ס"ו) זה לא כ"כ מצוי בינינו עם ההתפתחות הטכנולוגית שהעברת מידע בטלפון וכיו"ב, אין הבדל בין בנין לבנין, לבין עיר לעיר - וזה שייך רק בדבר שהוא ענין שכונתי, וכיו"ב. (חלקת בנימין - אות נה')

ז. יש עוד כמה הגבלות מצד סיבות חיצוניות: א. 'ראי אלוקים' - אם האנשים ששמעו היו יראי אלוקים שנזהרים מאיסורי לשון הרע - אין לו לספר הלאה, דיותר אין כאן שלושה מפרסמים. (מקור החיים - ס"ה) ב. 'לא לגלות' - אם המספר הזהיר שלא לגלות הדברים הלאה - ג"כ אסור לו לספר. (מקור החיים - ס"ז)

ז. מה ראוי ליראי ה' ולחושבי שמו לעשות

שאלה: מה ראוי ליראי ה' ולחושבי שמו לעשות ביחס להאי היתרא ד'אפי תלתא' - לשיטת הרמב"ם. (מקור החיים - ס"י)

תשובה: כתב החפץ חיים "שהשומר נפשו ירחק מזה" משני סיבות: א. שצריך שימת לב מיוחדת לכל פרטי ההיתר - וכנזכר לעיל באות ו'. ב. לדעת הרבה פוסקים - אין מקור לזה ההיתר מהש"ס.

להצרות / הארות והצטרפות ארשיית הגפוזזה:

Shemesh648@gmail.com

הקלון מופיע גם באגריים: 'דרשו', 'אפג', 'אידיש וינקל', 'אונג יוסף'

אגרומוא: בנק הפוסלים (12) סניף 766 א-1 79181

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
הרב יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל

